

Universitätsbibliothek Wuppertal

Epistolæ obscurorum virorum

cvm inlvstrantibvs adversariisqve scriptis

Textvs

Hutten, Ulrich von

Lipsiæ, 1864

Quinque mandata serenissimi domini nostri Imperatoris

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-976](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-976)

multa blandissima mihi dedit verba, inquit, se mihi in hoc negotio venturum auxilio non solum verbis et scriptis, sed etiam factis velle ostendere. Eo autem sic loquente putabam credulus ego me audire angelum loquentem: Ceterum dulcibus suis verbis et factis aperuit mihi cor meum ita etiam ut sibi omnia secreta mea de Iudeis manifestaverim, nesciens cor ipsius pravam aut quod diabolus cum eo aliquid esset tentaturus. Et sic amice ego et in magna familiaritate (ut opinabar) ab eo recessi, conferens me ad imperatoris curiam. Qua quidem re sic fideliter per me expedita non est mihi ab illo servata fides, ut sepius infra dicitur. Quapropter perfidi Iudei sese suumque negotium non neglexerunt, ut mihi suis astutiis occluderent viam, licet eo tempore neque pecunia neque ulla bona eis potuissent suppetias ferre. sed imperatoria Maiestas misit secundum mandatum his subsequenter verbis. Priusquam tamen ad illud deveniam, ego humile membrum ecclesie tue, et novum germen, oro atque obsecro Reverendissimam paternitatem tuam in Christo Iesu, tuamque in omni genere virtutum divinam potius quam humanam sapientiam et invictum animi robur, ut me miserum non deseras sed ab omni invadentium periculo defenses.

¶ Protestor itaque hoc loco coram reverendissima paternitate tua me nihil esse scripturum ad cuiuscunque hominis infamiam, sed nudam veritatem velle manifestare et pro falsis si qua essent penam sustinere. Valeat feliciter Reverendissima paternitas tua. Colonię Anno. 17. xvi.

¶ Sequitur mandatum S. D. N. Imperatoris secundum.

Nos Maximilianus divina favente clementia electus Ro. imperator semper Augustus ac Germanię, Hungarię, Dalmacię, Croacię et c. Rex Archidux Austrię dux Burgundię Brabantię et Comes palatinus. et c. nunciamus reverendo Urieli Archipresuli Moguntino, sacri Romani imperii per Germaniam archicancellario nostro dilecto nepoti et electori gratiam nostram Cesaream et omne bonum. Venerabilis dilecte nepos et elector, nos sumus certiores facti, quomodo Iudei passim per nostrum imperium in eorum synagogis et Bibliothecis et in eorum manibus aliquos fictos et inutiles libros et scripta habeant, et illis utantur non solum in contumeliam et scandalum sacre Christianę fidei, sed etiam contra libros et precepta Moysi et prophetarum, que tamen ipsimet Iudei credere et observare tenentur, quos etiam non solum a fide nostra Christiana avertunt, verumetiam illis in sua fide Iudaica errores faciunt, seducunt quoque et hereses movent. in quibus nobis prout Romanum imperatorem decet, prospicere congruit, et super his nobis et Ro. imperio fido Ioanni Pepericorno Coloniensi tanquam benedocto et experto Iudaicę fidei et librorum Moysi et prophetarum nostro gene-

²³ S. D. N.] = serenissimi domini nostri.

rali mandato commisimus ad visitandum, experiendum et videndum omnes libros et scripta Iudeorum, et quicquid inter hos inveniretur, quod esset contra libros et precepta Moysi et prophetarum, et ut antea continebatur, quæ essent excogitata in contumeliam et dedecus nostræ fidei, omnesque tales (tamen in eo loco cum consensu, consilio et providentia pastoris, etiam duorum e senatu, vel saltem illorum habita auctoritate) tollere et suppressere.
 ¶ Super hæc iam prænominatus Pepericornus facit nos certiores, quo pacto ipse secundum tenorem nostræ commissionis et mandati rem ipsam inceperit, et præsertim Franckfordiæ auxilio civitatis et ecclesiæ libros Iudeorum
 10 *expostulaverit. ¶ Sed postquam Iudei rebellarunt suis aliquibus illicitis sermonibus, eos adhuc in nostra pena et mulcta retinemus: tamen secundum tenorem mandati nostri Franckfordenses acceperunt Iudeis certum numerum librorum, sicuti eis indicavit Pepericornus, quos retinuerunt et custodierunt. Quamquam ergo Iudei ad nos miserint de hoc negotio, non*
 15 *secus ac si Ioannes Pepericornus in hoc negotio non esset doctus et expertus, etiamque quod sibi non solum prænominati libri sed plerique alii qui neque contra precepta Moysi neque prophetarum neque in contumeliam fidei nostræ Christianæ essent, et sibi secundum tenorem privilegiorum suorum admissi, sint ablati: tamen cum intelligimus quod Franckfordenses*
 20 *cum ecclesiasticis prænominatis Iudeorum privilegia viderint et examinaverint, nostrum mandatum non esse contra illos, volumus quod nostra voluntas teneatur, et in vigore maneat. tamen ne Iudei contra equitatem graventur Et ne Iudei de quavis levitate aut re aliqua minus diligenter perspecta conquerantur, committimus tuo erga nos amoris et damus tibi*
 25 *plenariam potestatem: et ex Roma. imperatoria potestate severe mandamus et volumus, ut tu ad aliquam constitutam || diem ad te scribendo voces aliquos doctos ex universitatibus, videlicet Coloniensi, Moguntinensi, Erphordensi et Heidelbergensi. Ad has quoque si tibi placuerit et commodum visum fuerit, honestos et bene doctos, devotos, nobis et imperii fidos Doctorem Iacobum Hochstraten hereticæ pravitatis inquisitorem de Colonia, doctorem Ioannem Reuchlin de Stutgardia, Victorem de Carben sacerdotem,*
 30 *una cum Iohanne Pepericorno, insuper Iudeos de Franckfordia ad te atque illos doctores accersas, ut libros qui eis nuper adempti sunt, et hos maxime quos Pepericornus adhuc indicabit, evolvas et perpendas Et cum*
 35 *reperitum fuerit quod illi libri et scripta (ut habet nostrum mandatum emissum) in Christianæ fidei dedecus et malum, aut contra precepta et libros Moysi ac prophetarum sint aut illis Iudei utantur, ut Ioannem Pepericornum in hac causa procedere permittas, ad hæc quoque pluribus litteris eum promoveas quantum ei ad nostrum mandatum opus est. Negotium etiam*
 40 *hoc ita tractes et agas, quo Iudei in sua fide nullam novitatem, nullum*

³ et (post Moysi) om. 1. ²⁰ et om. 1.

inquam errorem aut heresim nobis et in nostrę sanctę fidei contumeliam, malum aut in condemnationem suarum animarum faciant eaque non ulantur Etiam ne contra equitatem suarum legum graventur, quemadmodum tua charitas ea in re experientiam habet. In hoc faciet amor tuus seriosam mentem nostram et beneplacitum. Datum in nostro oppido Rofereit, decimo die mensis Novembris. Anno super millesimum quingentesimum nonum Regnorum nostrorum Romani Vicesimo quarto, Hungarię vero vigesimo.

Per Regem

pro. ma:

Ad mandatum domini imperatoris proprium. 10

Gabriel Fock.

Huiusmodi mandatum attuli meo gratiosissimo domino Moguntinensi, quod sua Reverentia cum magno honore accepit, et continuo Venerabilem
H^b et bene doctum dominum magistrum Herman||num Hesß, doctorem sacre theologię, tunc temporis primum regentem in universitate Moguntinensi 15 simul mecum ordinavit: Ac nos confestim ad honestum senatum Franckfordiensem misit, qui nobiscum transiens ad Iudeos, libros (qui videbantur mihi illiciti et inhonesti) auferendo. Sic factum est quod cum predictis mille et quingentos libros a Iudeis sustulerim hosque deposuerim apud honestum senatum Franckfordiensem, usque ad ulteriorem commissionem 20 gratiosissimi domini Moguntinensis, una cum universitatibus et doctis, latius istiusmodi negocium examinando, quemadmodum in Cęsareę maiestatis mandato emisso videre licet. ¶ Verum enimvero Iudei lachrimis et brachiis in cęlum tensis ac ingenti summa pecuniaria me rogarunt ut ab eis tollerem tale negocium, deponerem quoque et dimitterem. Quamvis igitur 25 diabolus mihi hoc consulisset atque inspirasset, attamen (laus et honor omnipotenti deo) ego neque dęmoni neque Iudeis neque illorum falsis donis consensum prębui. super qua re dabunt mihi in extremo iudicio diabolus et Iudei testimonium. ¶ Nunc diligenter animadvertite quomodo Sathanas qui omnis nequitię et multarum artium magister est, itemque et 30 Rabi primatesque Iudeorum cum suis sociis laudabile hoc negocium impedire conati sunt. Qui quidem Sathanas Iudeos Franckfordię in unum coegit eisque sic proposuit atque inspiravit Diligenter auscultate. ‘Pepericornus incendit ignem, qualem in Romano imperio nunquam habuistis, quem quidem si non tempestive extinxeritis, tunc episcopus Moguntinus convoca- 35 bit illas universitates vobiscum disputandi et libros inspiciendi gratia. Insuper est Iacobus Hochstraten heretice pravitatis inquisitor unus inter illos apprimē doctus, qui vestram fidem et scripta rationibus novit corrigere. Et quando vos devicti et pena digni inventi fueritis, tunc possent vobis non

^b Roveredo.

solum auferre libros, sed etiam vos punire in vita et bonis. Ad hæc quoque Synagogas vestras destruere et Romano imperio expellere, quemadmodum vos sepiusculum in hominum memoria ex multis regionibus, provinciis, civitatibus exacti, submersi et combusti estis, præsertim ex regno
 5 Franciæ, ex Hispania, ex Anglia, Dacia, Scotia, Prussia, Livonia, Selandia, Brabantia, Hollandia, Gelria, Frisia, Westphalia, Missna, Saxo-||
 nia, Doringia, Marchia, Schlesia, Bavaria, Austria, Stiria, Carinthia, Bij
 Athesi, Helvetia, et aliis provinciis ac Romani imperii civitatibus, sicut ex Colonia, Argentina, Augusta, Nurnberga, Ulma, Norlinga, ubi vestras olim
 10 Synagogas habuistis, et ego lucifer tanquam protector et defensor supra has fui, quas propter crucifixum Ihesum et suos obtinere diutius non potestis: tamen si vultis vos consilium meum sequi et obedientes pueri esse, sicuti hucusque fuistis, caveatis vobis maxime et in primis a Christianis doctoribus, et nolite cum eis (quoniam nihil vobis proderit) descendere in
 15 disputationem. Hoc autem facere potestis. Nolite parcere pecuniis et date has liberaliter illis, quibus hoc modo gratissimi eritis. Sic itaque factum est quod Iudei aliquos insignes Christianos pecuniis corruerunt. Sed quomodo pars illorum Christianorum mortua sit, deo optimo maximo comper-
 tum est, et hominibus etiam quibusdam quibus ea res notissima est. Sed
 20 tantum est: illi probo imperatori tam diu ad aures inflarunt per falsas instructiones, quod sua Cæsarea maiestas Iudeis libros restituere mandaverit sub tali conditione, quod hi libri sic conscripti et immoti usque ad ulteriorem commissionem apud eos remanerent. et hæc erat fraus diaboli qui bona opera semper impedire laborat. ¶ Adhuc demon ipse Iudeis in-
 25 spiravit, dans eis aliud consilium, quod si velint ipsi negotium illud impedire et apud libros et Synagogas permanere, tunc deberent vile meæ ponere insidias. quod si commode facere non possent, mihi tamen per universum mundum malam famam spargerent, et omne malum de me dicerent. Verum hoc non esset in eorum potestate, sed deberent ali-
 30 quos avaros Christianos pecunia corrumpere atque subornare. Et quando per Christianos in vita et honore essem læsus, tunc quicquid de eis scripsissem (præsertim de libris) haberetur in mundo pro nihilo: id quod proli dotor sic factum est. ¶ Insuper postquam Iudei Franckfordien-
 ses libros rehabuerunt, emiservunt continuo literas non solum per Roma-
 35 num imperium sed in alias etiam (ubi habitant) provincias, quibus rem omnem pro se ad tempus feliciter actam summa læticia communicarunt. Nunc auscultate, o vos Christiani, in uno enim ipsi sabbato habuerunt ||
 magnum gaudium secundum morem suum ac malam consuetudinem in Bij^b
 contumeliam nobis Christianis adauctum. Quo etiam tempore contume-
 40 lia affecerunt venerabile sacramentum in Perlino, ut supra dictum est. Sed postquam gratiosissimus dominus meus Moguntinus et alii honesti Christiani audire contumeliam factam in Perlino, et quod Iudeis libri essent

restituti, fuit eam ob rem Reverentia ipsius maxime perturbata. Putabat enim satius esse tale negotium non incepisse quum male terminasse. Propterea cogitabat optimus ille princeps hoc nullo pacto esse admittendum. Rursus igitur me misit ad imperatoris curiam ad sollicitandum, ut Cæsarea maiestas latius circa illud negotium curam habere dignaretur. Et sic in-⁵ genti labore unam commissionem nactus sum de verbo ad verbum sic sonantem.

Nos Maximilianus divina favente clementia electus Romanorum imperator et c. Venerabilis chare nepos et imperii elector Non dubitamus quin tua charitas habeat adhuc in recenti memoria negotium hoc quod Iudaico-¹⁰ rum librorum causa tempore exacto suscepimus, et quod super hoc nos te cum nonnullis universitatibus et aliis doctis viris huius negotii peritis in commissarios ordinavimus iuxta tenorem nostrę emissę commissionis. Nunc autem tempore exacto Iudeis libros suos restituendos mandavimus, hoc saltem¹⁵ pacto, ut inscripti et immoti usque ad ulteriorem commissionem servarentur. Et ideo ut in talibus ordinate negotium hoc tractetur, mandamus tuę charitati et volumus, ut universitatibus illis Coloniensi, Moguntinensi, Erphurdensi, et Heidelbergensi, et similiter Iacobo de Hochstraten hereticę pravitatis inquisitori Colonię sacrę theologię professori Itemque et Joanni Reuchlin legum doctore, Victori quoque de Carben sacerdote olim Iudeo et²⁰ aliis Hebraicę scripturę ac præceptorum expertis et doctis (qui non sint Iudei) evestigio scribas, et nostrum illis negotium indices ac nostri causa mandes, ut negotium hoc funditus perpendant, et prout necesse fuerit illud consiliis iuvent. Itemque quo pacto idipsum ex integro inchoandum²⁵ sit, et præsertim an tales libros (quibus præter decem præceptorum Moysi, prophetarum, psalterii et veteris testamenti libros utuntur) || tollere et suppressimere divinum, laudabile et nostrę fidei utile sit. Volumus quoque ut ad te desuper sua consilia mittant, quę tibi simul omnia diligentissime perspicienda et maxime etiam cum tuo consilio per te scripto, nobis per Ioannem Pepericornum (quem sollicitatorem in hac causa ordinavimus) quam³⁰ citius mittas. in hoc facturus es nostram Cæsaream gratiam et beneplacitum. Datum in Fussen Sexto die mensis Iulij. Annō. 1553.

Ad mandatum domini imperatoris proprium.

Per Regem. pro: ma:

Serenteiner subscripsit.

35

¶ Hoc mandatum imperatoris præsentavi gratiosissimo domino meo Moguntinensi, quod in magno honore et gaudio recepit, et sine mora tale mandatum et commissionem una cum litteris suis ad venerandas universitates, et hereticę pravitatis magistrum et alios misit, ad consultandum in⁴⁰ hoc negotio et ut eorum omnium consilia sibi quamprimum mitterent Id quod sic actum est, veluti in sequentibus indicatur.

¶ *Nota lector.*

¶ Priusquam tamen nunc ad consultationes veniamus, falsa quædam manifestanda sunt quæ mendaciter, nimisque impie ac plane impudenter (si verum fateri licet) contra me scripsit Ioannes Reuchlin Iudeorum rabula in defensione sua, aut potius in libro invectivarum suarum sive conviciorum folio .IIII. ubi mihi falso imponit quod ego prodiderim eius consilia quæ ad Archicancellarium (ut ipse ait) clausa misisset, ideoque me dignum morte, et variis tormentorum generibus excruciantum. Videte nunc obsæcro O vos Christiani omnes quantam mihi insonti contumeliam fecerit. Inclytissimus imperator iubet in mandato præscripto, quod mihi debeant exhiberi copię consultationum. immo et hoc inferius ipse Archiepiscopus Moguntinus ad cæsaream maiestatem scribendo ingenue fatetur. Non prodidi igitur ipsius consultationem, sed quod sanctum ac iustum erat, meo satisfeci officio, quia copias omnium consultationum ultro mihi oblatas, tanquam ordinarius sollicitator et a cæsarea || Maiestate ad istiusmodi ^{piij} negocium principaliter constitutus, meis superioribus præsentavi. Quapropter non magis ipse criminari debuit de publicatione suæ consultationis quam ceteræ universitates quæ in hunc usque diem suarum consultationum emissionem semper contentæ fuerunt. Quid multa? in omnibus quæ ibidem scripsit, veritati semper atque modestiæ pepercit. ¶ Et ut hoc adiiciam Si facta fuit iniuria Ioanni Reuchlin quantum ad publicationem suæ consultationis, debebat illam iniuriam expostulare ab his quibus sua scripta clausa commiserat, vel ab Archiepiscopo Moguntino, ad quem miserat, et illos (id quod tamen non potuit) traditores appellare, aut saltem me coram eodem archiepiscopo de tali publicationis crimine convicisse. Id autem quia non fecit, futilem ipse defensionem reliquit. et c.

¶ O charissimi lectores in Christo Ihesu iugiter honorandi, quale (obsæcro) est hoc signum, quod ipse Reuchlin ita dolet consultationem suam esse publicatam? Est profecto pessimum, eo quod ipse caput mundi secretissimis quibusdam diviticulis et falsis persuasionibus secreto ab ipsa veritate conatus sit avertere, et propterea omnes aliæ universitates (quæ bene et sancte scripserunt) mihi suarum consultationum copias ultro et non rogatæ dederunt, quemadmodum bedellorum chirographis docere possum, ut ego tanquam verus et delectus sollicitator augmentum fidei Christianæ procurare possem. ¶ Postremo ne longum faciam Aliud est publicare consilia secreta quæ tractantur inter principes et civitates, quam quæ respiciunt fidem catholicam et ecclesiam dei, in qua nulla debet esse divisio, nulla discordia, nullum scisma. Immo etiam ut verum fatear, nihil occulti, nihil quod tenebras volet in causis fidei aut ecclesiæ negotio, vel agendum vel scribendum est, quia teste salvatore nostro, Qui non intrat per ostium, hic fur est et latro. Quia igitur aliud est loqui de publicatione causarum

prophanarum quam ecclesiasticarum, nihil est quod Ioannes Reuchlin suam consultationem per eos publicatam criminetur, quibus id per Cæsaream
 (P⁴) Maiestatem commissum fuit. Hęc omnia proculdubio a viris sapientibus et bonis, immo etiam et ab ipsis Reuchlinistis (modo ratione uti velint) vero verius approbabuntur. 5

¶ Consultatio venerandę Academię contra falsos et scandalosos libros Iudeorum emissā ab utraque facultate Coloniensi.

Obsequia et devota salutatione premissa. Reverendissime in Christo pater ac domine. Imperiali iussioni et negotio ex commissione nobis imposito 10 reverenter satisfacere cupientes, quantum possumus sub epistolari brevitāte, Salvo semper meliori iudicio, de punctis nobis prepositis ita sentimus. Quia manifestum est librum Iudeorum quem Thalmut vocant tantos continere nedum errores et falsitates, verum etiam blasphemias et hereses contra legem propriam, propter quę ut notat Ioannes Andree in novella post In- 15 nocentium in cap. Quod super his De voto et voti redemptione, super verbo 'defensionem' moti Gregorius et Innocentius mandaverunt eundem librum comburi Habeantque plures alios libros, impias et horrendas blasphemias (ut dicitur) continentes, in dominum nostrum Ihesum Christum et eius fideles cultores Christianos, de quibus constituto impium esset et irreligiosum eis 20 talium librorum usum permittere per quos ipsi irrisores Christi domini et blasphemi filios suos blasphemare docerent. Ex his suspicandum est reliquos eorum libros corruptos esse Et ad intentionem Moysi et aliorum prophetarum et sapientum ipsorum libros non exponere. Quibus attentis et pluribus aliis quę brevitatis causa omittimus, nobis expediens videtur, lau- 25 dabile, deificum, salubre, et rationabile Ac Christianę fidei, Iudeorumque saluti oportunum, ut (dimissis usui Iudeorum antiqui testamenti libris ex integro) cum Christianę pietatis moderamine, recipiantur et reserventur omnes
 (P^{4b}) eorundem alii libri sub protestatione solemnī et publicā, || Quod hoc solum fiat ad discernendum inter libros quos licet Iudeos habere pro vero intel- 30 lectu legis antiquę, et inter illos quos non licet eos habere aut legere. Qua distinctione comperta restituantur liciti, destruantur aut reserventur illiciti. Preterea articulis ex omnibus eorum libris collectis, per scripturam Iudaicam intelligentes qui suspecti videntur, vocentur publice Iudei et super his audiantur mature et examinentur. Et si illos erroneos cognove- 35 rint, scient libros tales eis non esse utiles. Si autem obstinati contra veritatem permanserint, de hoc princeps habet iudicare, sive deficiant in moralibus sive contra legem suam hereses inveniant et observent. Et ut omnis eorum querela tolleretur, si videantur comburendi, et non ex causa aliquius utilitatis reservandi apud Christianos, posset mandatum de combu- 40 rendo Thalmut innovari. Nam ut dicitur in L. Ceterę Digestorum Famil.